

1902

Inledning

Genom 1901 års härordningsförslag påverkades också rösträttsfrågan. Det ledde så småningom fram till en förslag på utredning om utvidgning av rösträtten med lika representation för land och stad samt proportionell valmetod. Diskussionerna påverkades utomparlamentariskt genom arbetarrörelsens rösträttsstrejk i april och demonstrationssöndagar för rösträtten, med start den 20 april. Också majdemonstrationerna gick i rösträttens tecken, och rösträttsfrågan dominerade Brantings majtal och majartikel sam resolutionen.

1. Majtalet

- Ort: Stockholm, Ladugårdsgärde, tredje talarstolen.
- Ämne: Rösträttsituationen [så enligt tidningsreferatet, enligt programmet: Rösträttsagitationen]
- Källa: Social-Demokraten 1902-05-03, s. 1, Rösträttens 1 maj. – Handskrivna stolpar i Brantings arkiv, vol. 2.1:02.

Afdelningsledare var här hr E. H. Åkerblom. Denna öppnade mötet med att påpeka att våra motståndare i dag icke gärna kunna säga, att majdemonstrationen är utan politisk betydelse, ty i detta väder gå vi sannerligen ej ut att demonstrera för ro skull.

Red. *Hj. Branting* höll därpå ett tal om *rösträttsituationen*.

Utgångspunkten för den rösträttsrörelse, som nu brusar fram genom vårt land, förskrifver sig från ett år tillbaka, då riksdagen antog härordningsförslaget. Då framtungos löften af regeringen och flera riksdagspartier om utvidgning af de medborgerliga rättigheterna, så att Sverige måtte bli *ett* folk. Tyvärr ha dessa löften i år fattats af de maktegande så, som om det endast gäl[1]de en vanlig riksdagsfråga, ej en fråga, för hvilken hela folket hyste intresse. Rent typiskt för denna åskådning, att det hela är en köpslag mellan dem, som ha makten i riksdagen, är regeringens rösträttsförslag, som hälsats med förvåning öfver allt, men till hvars förmån man dock måste medgifva, att de tagit fasta på sådana punkter, som man trodde vara antagliga i riksdagen. Man hade aldrig tänkt sig en folkvilja bredvid den officiella, som manifesterar sig vid riksdagsmannavalen.

Lika väl som regeringen tänkt sig instängandet af frågan inom ramen af de båda rummen på Riddarholmen, likaväl hade riksdagens "frisinnade" tänkt sig redan från början nödvändigheten af en kompromiss. Så uppkom fjärran från de känslor, som visa sig i de djupa lagren, samlingspartiets höjande af rösträttsfanan med undanskjutande af den allmänna rösträtten.

Gent emot dessa kompromisspartier har plötsligt på arenan trädtt fram en tredje faktor, folket själft. Det blir icke fred i landet, icke slut på agitationen, förr än den allmänna och lika och direkta rösträtten är genomförd.

Ekot af de hundratusen röster, som nu öfverallt i vårt land höres för detta kraf, har trängt in i de vacklandes led i riksdagen. De se, att bakom dessa röster finnes en vilja.

Både konservativa och liberala måste konstatera, att krafvet på full och hel medborgarrätt – öfverallt i landet reser sig. Sedan 1865 ha vi ej sett en sådan folkrörelse. Och då var det i öfvervägande grad borgarståndet, som öfvade påtryckning. Nu är det fjärde ståndet, som går i teten. Nu gäller det arbetarnas införlifvande i samhället. Först ha de blott haft skyldigheter, nu fordra de rättigheter.

Man ser, hur den ena gruppen efter den andra af dem, som stå öfver strecket, ryckes med. Det gäller hela nationens sammanförande till *ett* folk. I söndags sågo vi ett flertal af de bildade klasserna för första gången rycka in i arbetarnas led. I Uppsala ha vi en af de senaste dagarna sett, hur man bland studenterna antog en resolution om allmän rösträtt, fastän en af samlingspartiets koryféer höll föredrag för kompromissprogrammet.

Detta är ett tidens tecken. Det visar att vår uppmarsch väckt gehör. Vi *må* hoppas, att den äfven visar sig kunna rycka med sig riksdagens tveksamma partier, så att krafvet på den allmänna rösträtten ej blott kommer att stå som ett principuttalande, utan som en vädjan att låta de små synpunkterna falla. Konstitutionsutskottet är nu i fullt arbete. Och så mycket vet man, att regeringens förslag, så finurligt uttänkt, redan är borta ur spelet.

Det gäller nu att ej stöta bort de vacklande, utan söka öfvertyga dom om det berättigade i arbetarnas kraf, så att rörelsen ej blir blott en arbetarrörelse, utan en folkrörelse.

I förhoppning härom höja vi ett lefve för den allmänna, lika och direkta rösträtten.
(Fanfarer och bravorop!)

2. Artikel

- Ämne: Rösträttens första maj.
- Källa: Social-Demokratens 1:a maj-nummer 1902-05-03, s. 1.

I den kedja af rösträttsdemonstrationer, hvilken när detta läses bör vara i full fart att knytas öfver allt Sverges land, har *första maj* i år sin särskilda plats.

Ända sedan 1890, då för första gången arbetets internationella maj-fest firades öfver hela Europa, ha de skandinaviska länderna och icke minst Sverge visat sig kunna den dagen mönstra imponerande skaror för det arbetande folkets gemensamma kraf. Här fann den franske förslagställaren på Paris-kongressen, helt visst utan att själf ha haft

en aning därom, en demonstrationsform liksom enkom lagd efter våra förhållanden. Allt gynnar oss: dagen af gammalt hel eller half fridag, vårens ingångsfest, dubbelt kär i Norden med dess vintrars mörker och köld. Här *kunde* något göras, och här *har* en hel del gjorts.

Men i år får det ej bli som annars. Partikongressen har enhälligt reklamerat första maj för vår stora ögonblicksfråga, för *den allmänna rösträtten*. De ekonomiska krafven måste undantagsvis stå i bakgrunden, politiken beherskar i denna stund allt.

Länge nog ha Sveriges arbetare troget och tåligt stretat fram efter de linier den fackliga organisationen uppdragit. Men allt som de vunnit är halft och osäkert, det stjäles på nytt ifrån dem i ökade bördor af alla slag, därest de icke nu begagna ställningen till också politisk frammarsch. Deras arbetarerörelses mödosamt uppförda byggnad tynger för starkt öfver åt enbart den fackliga sidan; man kommer inte högre där håller, om jämsidesarbetet försummas, om *arbetarpolitiken* får fortfarande hos oss ligga i träde.

Men själfva grunden, hörnstenen för all arbetarpolitik, det är den allmänna, lika och direkta valrätten. Den politiska jämlikheten går före och röjer väg, Johannes vederdöparen som förkunnar den kommande Messias, den *sociala* jämlikheten.

Vi svenskar ha ännu ej ens hunnit fram till Johannes. Hur länge skola vi dåsa efter alla andra? Hur länge har, tror man väl, vårt folk råd att lämna obrukad 2/3 af den politiska åker, där vår själfständighets, vår själfstyrelses säd skulle växa? Hur länge än!

Årets 1-maj-demonstrationer äro en del af svaret på de frågorna. Bli våra mönstringar som vanligt, då kan det dröja länge nog. *Men de få ej bli som annars.*

Större, långt större än någonsin måste 1-maj-skarorna fylkas. Och må beslutsamhetens ande vara med dem, så att det också kännas landet rundt att nu gå vi mot handling.

Hundratusen demonstrationsmärken ungefär ha vi behöft de senare åren. Skulle det icke finnas mer än 100,000 anhängare af allmän rösträtt? *Fram nu med de andra!* Tro de att rösträtten skall komma öfver dem som himlens manna, efter som de ej röra på sig? Åh nej, från vår nådiga regering regnar ingen manna, åtminstone icke till de rösträttslöse. Åt vissa millionärer däremot – men det hör till ett annat kapitel.

Och dessa demonstranter, kunna de ej i år hålla hel fridag? Jo visst! Och kunna de ej finna, vid sidan af hvad de gjort nu i 12 år, andra former att visa att de icke vilja längre vänta på sin undanhållna rätt? Lagliga former gifvetvis, men starkare, direktare än förr.

Låt 1-maj i år bli *generalmönstringen*. Vid den får ingen felas; hvar man på sin post. Straxt därpå börja riksdagens afgörande stunder. Då skall det ge sig hvilket *allvar* som ligger bakom Sverges arbetares tusentals mötesresolutioner att rösträtt vilja de ha.

Rösträtt, idel rösträtt! "Hela konsten att vinna ett praktiskt resultat", skriver Lassalle, "består i att hvarje gång koncentrera all kraft på en enda punkt, på den viktigaste punkten". Och tillägger - ty det var år 1863, några år innan Tysklands arbetare ryckte upp bland fullmyndiga medborgare: - "Sen hvarken till höger eller venster, varen *döfva* för allt som icke heter allmän och direkt rösträtt eller står i samband därmed eller kan föra dithän".

Må *rösträttens 1 maj* bli en dag värdig Sverges arbetareklass, en dag för massornas uppmarsch som aldrig tillförne! Riktigt stora massor spränga lekande lätt de stängsel, med hvilka de kringgärdas. Skulle då inte hela Sverges arbetarkår kunna få bukt med ett eländigt, snart 40-årigt "streck"?

Skam öfver den, som saknas på sin plats i ledet denna dag. Hell folkfrihetens, den allmänna rösträttens första maj!

Stockholm 14 april 1902.

Hjalmar Branting.